

«ئاواتەخواز بووم ژيانم وەك پروبارتيكى بە پييت و فەپر
 بووايه بە كامەرانی و لەسەر زەمەين راييكردايه...»
 «ژيان بە خشيينه... لە كەمەوه بۆ زۆر... لەوانەى
 دەزانن و هەيانە... بۆ ئەوانەى نازانن و نيانە...»
«مۆديليانى»

ئەمىدييوۆ مۆديليانى «Amedeo Modigliani» لە
 رۆژى «١٢»ى گەلاوێژى سالى «١٨٨٤» لە شارى
 «ليفورن»ى ئىتالىا لە خيزانتيكى بۆرژوا چاوى بۆ جيهان
 هەلپيناوه. مۆديليانى هەر لە سەرەتاي ژيانى؛ خاوەن
 هەستىكى ناسك بوو و حەزى لە خوێندنهوهى
 شيعرهكانى «دانتي» كردووه. داىكه فەرەنساىيه كەيشى
 هەر لە زووهوه پيشبيني ئەوهى كردووه كە دەست و پەنجە
 ناسك و بچووكەكانى كورپە خۆشهويستهكەى
 بليمەتبيەكى لەدواوهيه، بەلام باوكە ئىتالييهكەى هەرگيز
 بەم شيوهيه بىرى نەكردۆتەوه و باوهرى نەكردووه كە رۆژى
 لە رۆژان كورپە بچووكەكەى بپيته نيگاركيش. «ناهيلىم
 ئەمىدييوۆ خۆى بكوژى و ببپته هونەرمنەند...، بازرگانى
 خەلووز بۆ دوارۆژى ئەو زۆر چاكتر و لەبارتره.»
 سەرەراى ئەم بارودۆخەى؛ مۆديليانى ورەبەرزانە
 بەردەوام بەدواى هونەر دەكەوتى و هەميشە دەچپته
 سەردانى موزەخانهكان. داىكى يارمەتى دەدا بۆ ئەوهى
 فيرى سەرەتاكانى وپنه كردن ببى. مۆديليانى لە
 «پەيمانگەى هونەرە جوانەكان»ى ليفورن دەبپته قوتابى.
 مامۆستاكەى «ميكائىلى» پاش ئەوهى فيرى زۆر شتى
 دەكا، ئامۆژگارى دەكا بچپته «فلۆرەنسا» مۆديليانى
 دواى ئەوهى ماوهيهك لە «پەيمانگەى فلۆرەنسا»
 دەمپپتهوه؛ هەست دەكا خوێندنەكەى وشك و نەزۆكە،
 لەبەر ئەوه بريار دەدا بچپته «فينيسيا». لەم شارەدا دلى
 دەكرپتهوه و ئارام دەگرى. فينيسيا سەرنجى رادەكيشى و

مۆديليانى بە بۆنەى سەد و بيست و پينج سالەى لەداىكبوونيهوه

و. ئا: زەنون بيلال محەمەد عدلى
 (سوید)

هەرگیز له تیرامانی گۆره پانی «سان مارک» تیر نابی و گشت سووچیکی شاره که دهکا. گهرچی «فینیسیا» دهچیتسه دلی مۆدیلیانی، بهلام تینوویه تی بههری هونهری ناشکینتی.

مۆدیلیانی له سالی «۱۹۰۶»؛ له تهمهنی «۲۰» سالی دهگاته پاریس، زوو به زوو بهرزی و جوانی ههست و هۆشی شاعیری و بههره پیشکه وتوووه گه شه پیکراوه کهی نازناوی «میری مۆنپارناس» (۱) ی پت ده به خشن. له گه له هوهش دواي به سه ره چوونی چهند سالیگ ژبانی هونه رهنده بیتسه ئه فسانه یه کی پر تهنگوچه له مه و ئه شکه نجه. له قاوه خانه کان ده سوو پیتسه وه؛ بهرام بهر به بره پاره یه ک و پیکه مهی وینه ده کیشی. ئه م ژبانه نه گبه ته وازی لی ناهینتی تا له سالی «۱۹۲۰» له بارودۆخیکی پر له ده ستکورتی و هه ژاری و ده رده سه ری؛ له تهمه نیکی کورتی «۳۶» سالی سه رده نیته وه.

ئه گهرچی وینه و هیلکاری و په یکه ره کانی مۆدیلیانی خه م و ژان و په ژاره ی ده رده بری، به لام باسی کامه رانی و ئاسووده یی ژبانه کورته که شی ده کا. مۆدیلیانی ته نیا شه وانه له «سنۆدیۆ» که ی ده هاته ده ره وه و شه قامه کانی پارسی ده کیلا. ئینجا دواي نیوه شه ویکی دره نگ، ده مه و به یانی به سه ره خۆشی به ره و ماله وه ده گه راپه وه و شیعه رکانی «دانتی» به سه ر لیبویه وه سه مایان ده کرد.

«۳۸» سال دواي کۆچکردنی، تاکه پیشانگایه کی به ره مه کانی له پاریس کرایه وه. ئه م پیشانگایه له لایه ن هۆلی شاربانیتی «Charpentier» له سالی «۱۹۵۸» ریک خرا. له هه مان سالدا فیلمیک له نواندن (ژیرار

فیلیپ» (۲) باسی ژبانی کرد. له وکاته وه هیه چ پیشانگایه کی تر بو به ره مه کانی نه کرایه وه. به م جوژه پتویست بوو چاوه روانی موزه خانه ی هونه ره تازه کانی شاری پاریس بکری که به بۆنه ی جه ژنی له دایکبوونی ئاهه نگیکی پر ریز و شانازی و شکۆمندی بو هونه رهنده ساز کرد و په رده ی له پرووی ئه فسانه یه کی کۆنی زۆر خایه نی پاریزراو رامالی.

ئه م پیشانگا تاییه تیبیه به هاگرانه (۲۵۰) تابلۆ و هیلکاری و په یکه ره ده گرتته باوهش و هانی میتوانه که ی ده دا بو ئه وه ی بچیتسه ناو جیهانی ئه م بلیمه ته خاوه ن به ره مه به پیژ و سه مه ره یه وه. ئه گهرچی به شیکی زۆری به ره مه کانی مۆدیلیانی بززه و پیشان نه دراوه، چونکه دامه زرتینه ر و به رتیه به ره کانی پیشانگا که نه یانته وانی گشت به ره مه کانی کۆیکه نه وه، به لام هه موو به ره مه کانی به یه که وه کارنامه ی بلیمه تی و به رده وامی و بی وچانی خۆی پیشان ده دا که له ماوه یه کی کورت (۱۹۰۷-۱۹۱۲) که متر له دوازه سال جیبه جیبی کردوو. هه ره ک «بیرنادیت کۆتانسو.. Bernadette Cotensou»؛ سه ره کۆی پاریزه ری (موزه خانه ی هونه ره تازه کان) په نجه ی بو راده کیشی و ده لتی «به راستی به ره مه کانی مۆدیلیانی له ناو چوارچیه ی زنجیره تاییه تیبیه کان قه تیس ماوه ته وه، چونکه ئه م به ره مه مانه ی؛ دوور له ته وژمه میژوو بیه کان به به رده وامی بوونه ته هۆی په یدا بوونی سۆز و جۆشیکی راسته قینه له لایه ن ئاره زوو مه ندانه وه که داوا له هونه ره که ن بپیتسه سه رچاوه ی ئاسووده یی و کامه رانی و سه رنجدان.

کاتێ مۆدیلیانی گه یشته پاریس هه ره له زوو وه خاوه ن زه مینه یه کی هونه ری و رۆشنبیری به رز بوو؛ هه ره چهنده له «مۆنارت» (۳) نزیک «باتۆ لاقوار» گیرسایه وه، ئه و شوینه ی که پیکاسۆ خۆی تبادا ئاماده کرد بو وینه کردنی «کچه لاره کانی ئاقینیۆن» (۴)، به لام له گه له هوهش خۆی به «کۆمه له ی پیکاسۆ» وه نه به سته وه، چونکه هیل رۆلیکی گرنگی لای مۆدیلیانی هه بوو و زۆر بایه خی به شیوه و رۆخسار ده دا و حه زی له ده برین بوو، که چی ئه وکاته شهش پالویه کان ئه م لایه نه یان فه رامۆش کردبوو.

له سالی (۱۹۰۷) مۆدیلیانی چاوی به یه که مین کۆکه ره وه ی خۆی، دۆکتۆر «پۆل ئه لیکساندر» ده که ویت ئه ویش تابلۆ سه ره تاییه کانی ده کری، هه ره ئه ویش بو کردنه وه ی پیشانگا که ی له «سالۆنی سه ره خۆیه کان»

هانی ددها. مؤدیلیانی هه‌رگیز به‌ره‌و لایه‌نی «دیره‌ن» (۵) و «ماتیس» (۶) یان «براک» (۷) ته‌نانه‌ت «پیکاسۆش» ناگه‌رپته‌وه و واز له ئاره‌زووی خۆی ناهیتنی و به به‌رده‌وامی خه‌ریکی وینه‌کردنی روخسار و ده‌موچاوه‌یی. له‌مانه «پۆرتیته‌ی له‌سه‌ر زه‌مینی شین» و «پۆرتیته‌ی ژنه‌ بارۆن H».

مؤدیلیانی هه‌رگیز هه‌ولتی نه‌داوه وینه‌ی سروشت بکیشی و هیچ بایه‌خی پێ نه‌داوه، که‌چی سه‌باره‌ت به‌وه‌ش له‌گه‌ڵ «مۆریس ئوتریللو» (۸) ده‌بته‌ دوو هاو‌پیتی گیانی به‌ گیانی و هه‌ر به‌یه‌که‌وه شه‌قامه‌کانی «مۆماتر» ده‌پیتون و له قه‌وه‌خانه‌کان ده‌سوورپینه‌وه. وینه و هیلکاریه‌کانی نیتوان سالانی (۱۹۰۶-۱۹۰۹) به‌لگه‌ی پتیه‌یشتنی نیگارکیشنی که له‌نیتوان سالانی «۱۹۱۵-۱۹۲۰» دره‌وشایه‌وه و ناویانگی ده‌رکرد. له‌نیتوان سالانی «۱۹۰۹-۱۹۱۵» خۆی بۆ په‌یکه‌رتاشین ته‌رخان کردوه و به‌ده‌گمه‌ن وینه‌ی کردوه.

له‌سالی «۱۹۰۹» مؤدیلیانی چاوی به‌ په‌یکه‌رتاشی رۆمانی «برانکوزی» (۹) ته‌نیا ده‌که‌وئ، ئه‌ویش هه‌روه‌ک خۆی شه‌یدای شیتوه و روخسار بووه. هه‌ر لای ئه‌م په‌یکه‌رتاشه‌ ده‌ست به‌ ئیش ده‌کا و فیری سه‌ره‌تاکانی تاشین و هه‌لکه‌ندنی راسته‌وخۆ ده‌بی. ئینجا مؤدیلیانی له «سیتی فالگوییتر» ده‌گیرسیتته‌وه و له‌گه‌ڵ به‌ردی نه‌رم ئاشنا ده‌بی و ده‌ست ده‌کا به‌ تاشینی چهند ده‌مرچاویکی سه‌یرو سه‌مه‌ره که به‌هیچ وینه‌یه‌ک ناچن له‌وانه‌ی پێشتر ده‌یکردن: سه‌ری لاکیشه‌یی درێژووکانی، له‌گه‌ڵ لووتی درێژکراوه‌ی راست و چاوی مه‌غۆلی (۱۰). «وا دیاره ئه‌مانه له‌ شویتیکی دووری نه‌زانراوی که‌ناری ئه‌فه‌ریقی هاتوون و نه‌یینی نه‌وه و سه‌ده‌یه‌کی تریان پیتییه».

مؤدیلیانی په‌یکه‌رتاش خه‌ون به‌وه‌وه ده‌بینی که له‌گه‌ڵ چهند په‌رس‌تگایه‌کی ناوچه‌ی ده‌ریای ناوه‌راست بیانبه‌ستته‌وه. «لیپشیتز» (۱۱) ی په‌یکه‌رتاش که به یارمه‌تی «ماکس ژاکۆب» (۱۲) هه‌وه مؤدیلیانی ناسی؛ ئه‌وکاته ده‌ریاره‌ی ده‌نوس و ده‌لی: «مؤدیلیانی داوای لێ کردم بچمه‌ ستۆدیۆکه‌ی له‌ شه‌قامی «فالگوییتر» بیه‌ینم. ئه‌وکاته خه‌ریکی په‌یکه‌رتاشین بوو، بێ گومان منیش به‌ راستی هۆگری بیه‌ینی به‌ره‌مه‌کانی بووم و چه‌زم ده‌کرد بیان بیه‌ینم، کاتێ گه‌یشتمه‌ لای له‌ ده‌روه‌ه خه‌ریکی کاره‌که‌ی بوو. وایانم پێنج سه‌ری به‌ردین له‌سه‌ر زه‌وییه‌ چیمه‌نتۆ کراوه‌که‌ی گۆزه‌پانی پێش ستۆدیۆکه‌ی ریزکراوون. مؤدیلیانی خه‌ریکی کۆکردنه‌وه‌یان بوو.

باسی ئه‌م سه‌رانه‌ی بۆ کردم که گوايه به‌ بییری خۆی پیتوسته هه‌موو شتیکی پتیک به‌ین».

کاتێ مؤدیلیانی پیتوستیه‌کی زۆری به‌ پاره‌ ده‌بوو ده‌ستی ده‌کرده‌ فلچه‌کانی و وینه‌ی ده‌کرد. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش به‌ره‌مه‌کانی زۆر که‌م ده‌فرۆشان. سه‌ره‌ به‌ردینه‌کانی و له‌ موزه‌خانه‌ی هونه‌ره‌ تازه‌کان پێشان دراون له‌گه‌ڵ کۆمه‌له‌ هیلکاریه‌ سه‌ره‌تاییه‌کان؛ به‌تاییه‌تی زنجیره‌ی «کاریاتیده‌کان» (۱۳) ئه‌وه‌مان بۆ روون ده‌که‌نه‌وه که هه‌ر له‌وه‌ سه‌رده‌مه‌وه چهند بایه‌خی به‌ په‌یکه‌ره‌ پلاستیکییه‌کان داوه. پۆرتیته‌کانی هه‌رده‌م خاوه‌نی چهند هیلکی پوخت و جوانی؛ فیگه‌ره‌ رووته سه‌رنج‌راکیشه‌کانی له‌ به‌رزترین پله‌وپایه‌ی جوانی و ریکوپیته‌یکیدان بێ ئه‌وه‌ی په‌نا به‌رنه‌ به‌ر رازاندنه‌وه و دروستکردن.

لای مؤدیلیانی پلان و شیتوه و قه‌باره‌ به‌ به‌رز و به‌قوولی مامه‌له‌یان له‌گه‌ڵدا ده‌کری. کۆمه‌له‌ رهنه‌گه‌کانی نیگارکیش «قورمزی و نارنجی و سوور» دان به‌م سروشته‌یدا ده‌نین. تاکه‌ خاسیه‌تیکی تاییه‌تی تابلۆکانی مؤدیلیانی بریسکانه‌وه‌یه، واته‌ پله‌ی دره‌وشانه‌وه‌ی رهنه‌گه‌کانی مسیین. ده‌ریاره‌ی وینه‌کیشانی ئافره‌ت و له‌شی ئافره‌ت به‌تاییه‌تی؛ هونه‌رمه‌ند هه‌ولتی داوه وینه‌یه‌کی پاراوی ناسک و ریکوپیته‌ک پێشکه‌ش بکا. له‌به‌ر ئه‌وه‌ زۆر چه‌زی کردوه قه‌باره‌ی ده‌موچاوه‌ بچووک و باریک بکاته‌وه و وینه‌کانی ته‌نک دیارین.

مؤدیلیانی به‌ به‌ره‌مه‌کانی قایل نه‌ده‌بوو و هه‌رده‌م ره‌خنه‌ و توانجی لێ ده‌گرتن، له‌به‌ر ئه‌وه‌ رووی تابلۆکانی له‌دیوار ده‌کرد. له‌نیتوان سالانی (۱۹۱۰-۱۹۱۳) مؤدیلیانی نزیکه‌ی ده‌ تابلۆیه‌ک ته‌واو ده‌کا و له‌گه‌ڵ کۆمه‌له‌تیک پۆرتیته‌ی هاو‌پیتی و براده‌ره‌کانی که سه‌رکه‌وتنیکی گه‌وره‌ و ده‌سه‌ت ده‌هین: له‌وانه «ماکس ژاکۆب، لۆرانس، کیسلینگ، ژوان گریس، کۆکتۆ، ئاندری روقییر، سووتین» هه‌روه‌ها له‌گه‌ڵ پۆرتیته‌ی چهند نه‌ناسراویک و چهند کچیکی ریکه‌وت. شاکاره‌کانی دواسالانی ژینانی، بۆشایی نیتوان سه‌ده‌ی نۆزده‌می ریالیستی و ریتیازه‌کانی قوتابخانه‌ی پارسی پر کردۆته‌وه.

له‌ سالی (۱۹۱۴) «ماکس ژاکۆب» مؤدیلیانی به «پۆل گیوم» ده‌ناسی و ئه‌ویش په‌یتا په‌یتا تابلۆکانی ده‌کرتته‌وه و یارمه‌تی ده‌دا. ئه‌وکاته نیگارکیش له‌گه‌ڵ «بیتاتریس هاستینگس» Beatrice Hastings؛ شوخه

شاعیر و رۆژنامه نووسی ئینگلیزی دهژی و ژبانیکی په شوکاو دهیانگریته باوهش و نقوومی ناو کووپه لهی مهی و تریاک دهبن. سه ره رای نه وهش مۆدیلیانی به بچ وچان و به بهرده وومی وینه ده کیشی و «بیاتریس» یش تا که سه چاوهی ئیلهامی نییه.

له سالی «۱۹۱۶» نیوانیان تیک دهچ و له یهک جیاده بنه وه. ته ندروستی مۆدیلیانی ورده ورده به ره و خرابی ده پروا: گورچیه کانی سست دهبن و سینگی بچ هیز ده بی. ههر له ماوهی ئەم ساله دا بازرگانی تابلۆ «زیو رۆفسکی» مۆدیلیانی هونه رهنده به چه ند نووسه ریک ده ناسین، یه کیک له وانه «فرانسی کارکو» ی شاعیر و نیگار کیشه.

«هانکا» خانمی ژنی «زیورۆفسکی» یش ده بیته یه کیک له مۆدیله کانی. پاشان هونه رهنده ده گه رپته وه سه ره وینه کاردنی نزیکه ی «۲۰» تابلۆی رووتی جوراوجور، رووته پال که وتوووه کان و رووته دانیشتوووه کان و وه ستاوه کان. پانزه یان ئەمرو له پیشانگا گه وره کانی جیهانن. «رووته پال که وتوووه که ی سه رلای چه پ» و «رووتیک به ملوانکه وه» نمونه ی ئەم تابلۆ یانه ن.

له سالی (۱۹۱۷) مۆدیلیانی چاوی به «ژان ئیبولنیرن»؛ کچه لایکی دلسوژی نوزده سالی قوتابی په یانگه ی هونه ره جوانه کان ده که ویت که تا کوچکردنی تا که هاوه لی ژبانی ده بی. کوشکیکی بچووی شه قامی «گراند شو مییر» به کورن ده گرن و له ناویدا ده ژین. «لیتیویۆل زیورۆفسکی» پیشانگایه ک له هۆلی پیشانگای «بیرت ویل» ریک ده خا، به لام له یه که م رۆژی کردنه وهی، له ژیر تاوانی ده ست دریزی کردنه سه ره شه رف و ناموس؛ پینج تابلۆی رووتی لی ده گری. بچ گومان هیچ تابلۆیه کی پیشانگا که نافرۆش.

مۆدیلیانی به بهرده وومی له گه ل تابلۆ و وینه و فلچه کانی دهژی و ده ست و په نجه ره نگینه که ی له جووله ناکه وی. شیوازه که شی به ره به ره ده گورن: مل و گه ردنی وینه کانی بچ پیتوانه دریز ده بنه وه؛ له رهنگی قورمزی گهش په نا ده باته به ره رهنگی په مه یی «زه ردچوو» و خیزانه شوخه که ی ده بیته تا که مۆدیلی په سه ندکراوی، هه رچه ند ماوه یه ک له گه ل خیزانه که ی له باشووری فه ره نسه ده مینیته وه، به لام بچ هیز و لاواز ده بی. هه موو توانای خو ی ده خاته کار. پۆرتریته کانیشی مۆرکی «ئیماتیرالی» به خو یانه وه ده بین.

دوا به ره مه ی، دوا جووله ی فلچه کانی پۆرتریتیکی خو یه تی: ته خته رهنگه که ی گرتۆته ده ست و سه ری خو ی لار کردۆته وه و سه یری دوور ده کا... به راستی ئەمه مالئا واییه کی زۆر جه رگپر و غه مگینه. دوا ی سۆ رۆژ له نه خو شخانه ی «لاشاریتن» دوا چرای ژبانی پر به ره مه ی ئەم هونه رهنده ده کوژیته وه و مالئا وایی له گشت جیهان ده کا، مالئا وایی له مرۆقاییه تی و له تابلۆ و فلچه و رهنگه کان ده کا و به یه کجاری پیلووی چاوه کانی له سه ره یه ک ده نیته وه. خو شه ویسته که شی «ژان» ی شوخوشه نگ رۆژی دوا یی ئەم کاره ساته له په نجه ره خو ی فری ده دا و کوتایی به ژبانی خو ی دینی بو ئەوه ی له پال خو شه ویسته گیانی به گیانییه که ی بخه وی.

به ته واو بوون و کوتاییه اتنی ئەو لیکۆلینه وانه ی که له ژیر چاودیری مه دام «نورس» له ئەزمونگه ی زانستی موزه خانه کانی فه ره نسه کراون؛ دامه زینهر و به رپه به ره کانی پیشانگا به بیری میوانه کان ده هیننه وه که وا مۆدیلیانی ههر له زوووه سه ره رنجی «لاسا که ره وه کانی» راکیشاوه، ئەوانیش ئەو که لک و قازانجه یان هه لسه نگانه وه که وا به لاسایی کردنی به ره مه مه کانی ده ستگیری ده کن. به م جوره به شی نیگار کیش ده ستی به به رزبوونه وه کردوه. ئەگه ره ئەم شیکردنه وانه به شداری له جیا کردنه وهی راست و چه وت بکن، ئەوه کاره که ی نیگار کیش به پینز ده کن و به ره مه مه که شی وردتر و ریکتر ده بی. ئەمه ش هه روه کو شیکردنه وه کانی تیشکی «X» پیشانیان داوه که گوايه «له ژیر سه وزی ئەم تیروانینه کویرانه مۆدیلیانی ره سه ن وینه ی چاوه کانی شار دۆته وه»، به لام له هه مان کاتدا هیله کانی ده موچاوه به پینش دانانی تابلۆکه که وتوه.

ئا ئەوه بوو ژبانی نیگار کیش و په یکه رتاشی به رز مۆدیلیانی... ژبانیکی پر ده رده سه ری و سه ره رۆبی و چاره ره شی... مۆدیلیانی ئەقینداری هونه ربوو... ئەقینداری شه و ئافره ت بوو... به رووتی وینه ی له شی ئافره تی کیشا و به برسپیه تی رۆژگاری به سه ربرد.

مۆدیلیانی له ئەفسانه که ی خو ی دووره؛ ئەو ته نیا رۆمانسپیه کی هه ست ناسک نه بوو که ژبانی خو ی بو دوو هه لۆتست ته رخان کرد، به لکو به تایبه ت نیگار کیشیکی زۆر به رز بوو.

ناونیشانی تابلۆ و په یکه ره کان:

۱- تابلۆی یه که م: ئافره تیک له سه ره زمینی شین.

- ۲- تابلوی دووهم: هانکاز بۆرۆفسکا - (۱۹۱۹)، «زنجیره تاییه تیبیه کان».
- ۳- تابلوی سییه م: رۆمانییه شهنگه پرووته که (۱۹۱۷)، «زنجیره تاییه تیبیه کان».
- ۴- دوا تابلۆ: ئۆتۆپۆرتی - (۱۹۲۰).
- ۵- هیئتکاری بیتیا تریس.
- ۶- سهرتیکی بهردین (۱۹۱۱-۱۹۱۲)، «زنجیره ستافرۆس ئیس نیارکۆس».
- ۷- سهرتیکی مه پمهری (۱۹۱۱-۱۹۱۲)، «زنجیره تاییه تیبیه کان».

پهراویزهکان:

- ۱- مۆنپارناس Montparnasse: یه کیتکه له گه ره که میللییه ههژاره کانی پاریس. هونه رهنه کانه به گشتی له م گه ره که دا ده ژین.
- ۲- ژیتار فیلیپ G. Philip: یه کیتکه له نه کته ره فه رهنسییه به ناوبانگه کان. له سالی «۱۹۲۲» له شاری «کان» له دایک بووه، نه کته ر سالتیک پاش نه م فیلمه کۆچی دوا یی کردووه.
- ۳- مۆماتر «Montmartre»: گه ره کیتکی گه وره یه که وتۆته باشووری پاریسه وه. شوینی نیشته جیبوونی هونه رهنه کانه.
- ۴- کچه لاهه کانی ئافینیژن: ناوونیشانی یه کیتکه له تابلۆ هه ره به رزه کانی پیکاسۆ که له نیوان سالی «۱۹۰۶-۱۹۰۷» له پاریس ته واوی کردووه و بووه به سه ره تای، به لکو هه وینی قوتابخانه ی شه ش پالوویی.
- ۵- دیره ن Derain «۱۸۶۰-۱۹۵۴» «ئاندرو دیره ن» نیگار کیشی فه رهنسی له «شاتوو» له دایک بووه و یه کیتکه له داهینه ره کانی رپه وه ی فۆقیسم «Fauvisme»، «دینه خواهی».
- ۶- ماتیس (Matisse)، «۱۸۶۹-۱۹۵۴» (هنری ماتیس) یه کیتکه له نیگار کیشی به ناوبانگه کانی فه رهنسا له «کاتۆ» چاوی هه له یناوه. مامۆستای فۆقیسمه و له نیگار کیشی پلاستیکییه به رزه کانی سه ده ی بیسته مه. به ره مه کانی له گشت موزه خانه کانی جیهان پیشان دراوه.
- ۷- براک Braque «۱۸۸۲-۱۹۶۳» «ژۆرژ براک»: نیگار کیشی فه رهنسی له «ئارژانتۆی» «Argenteuil» له دایک بووه. یه کیتکه له داهینه ره کانی قوتابخانه ی شه ش پالوویی «التکعبییه». «Cubisme».
- ۸- ئۆتیریللو: «Utrillo» «۱۸۸۳-۱۹۵۵».

«مۆریس ئۆتیریللو»: نیگار کیشی فه رهنسی له شاری پاریس چاوی کردۆته وه، هه ره له سه ره تاوه شه یدای دیمه نی سروشتی بووه و به شیتوازیکی ساکار و په نگیکتی پوخته چه ند دیمه نیکتی ده وره به ری، به تاییه ته مۆماتری کیشاوه.

۹- برانکوزی «۱۸۷۶-۱۹۵۷» کۆنستانتین برانکوزی: یه کیتکه له په یکه رتاشه رۆمانییه کانی قوتابخانه ی پاریس. له «پیشته شانی گۆرخ» هاتۆته دنیاوه. له په یکه ر و شاکاره کانی: «خوای هونه ری خه وتوو»، «مه لی ئاسمان»، «گیانی بودا»، «ماچ».

۱۰- چاوی مه غۆلی: چاوی لاری، قوژین ته سک، وه ک چاوی مه غۆلییه کان و چاوی توخمه زه رده کان.

۱۱- لپشیتز «۱۸۹۱-۱۹۷۳»: «ژاک لپشیتز» په یکه رتاشی لیستوانی ره سه ن له «دروسکینک» له رووسیا له دایک بووه و له سالی (۱۹۰۹) له فه رهنسه جیگیر ده یی و دوا یی له سالی (۱۹۴۱) رووده کاته ولاته یه کگرتوووه کان.

۱۲- ماکس ژاکۆپ «۱۸۷۶-۱۹۴۴» نووسه ر و نیگار کیشی فه رهنسی له کامپه ره دایک بووه. یه کیتکه له پیشه واکانی رپه وه ی سوریا لیزمی.

۱۳- کاریاتید Caryatide یان Cariatide مانای په یکه ری ئافه رته له جیاتی ستوون له خانووه ره کان داده نریت.

سه رچاوه کان:

سه رچاوه فه رهنسییه کان:

- 1- Aube Denard, Modigliani, 60 ans apres, Nouvelles de France, 1981 N92 Dossiers, Page: 15-18.
- 2- Dictionnaire encyclopedique pour tous, Petit Larousse, illustre 1993, Librairie Larousse.
- 3- Grand Larousse encyclopedique, Edition Prestige, tome treizieme, R034-1, G-751-13, Modigliani- Amedeo.

سه رچاوه عه ره بییه کان:

- ۱- یوسف فرنسیس، الملائک الفاسد، دارالمعارف، مصر «۱۹۷۰».
- ۲- فخري خليل- اعلام الفن التشکيلي- مودلياني- مجلة آفاق عربية- السنة الحادية عشر (۱۹۸۶/۲/۱).